ובא כהן והציץ בו לידע אם זכר הוא אם נקבה היא ובא מעשה לפני חכמים וטיהרוהו מפני שחולדה וברדלס מצויין שם והא הכא דודאי הטילה וספק גררוהו וספק לא גררוהו ההיא שעתא וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי [א]לא תימא שהטילה נפל לבור אלא אימא שהפילה כמין נפל לבור והוי ספק וספק והא לידע אם זכר הוא אם נקבה היא קתני הכי קאמר לידע אם רוח הפילה אם נפל הפילה ואם תמצא לומר נפל הפילה לידע אם זכר הוא ואם נקבה היא ואיבעית אימא התם ודאי וודאי הוא כיון דחולדה וברדלס מצויין שם ודאי גררוהו בההיא שעתא נהי דשיורי משיירא מיגרר מיהת ודאי גררום בההיא שעתא [ב](לישנא אחרינא נהי דודאי אכלום לא אמרינן ודאי גררוהו לחורייהו אמרינן) ומי אמרינן אין חוששין שמא גררה חולדה והא קתני סיפא [ג]מה שמשייר יניחנו בצנעה שלא יהא צריך בדיקה אחריו אמר אביי לא קשיא הא בארבעה עשר הא בשלשה עשר בשלשה עשר דשכיח ריפתא בכולהו בתי לא מצנעא בארבעה עשר דלא שכיחא ריפתא בכולהו בתי מצנעא אמר רבא וכי חולדה נביאה היא דידעא דהאידנא ארביסר ולא אפי עד לאורתא ומשיירא ומטמרא אלא אמר רבא מה שמשייר יניחנו בצנעה שמא תטול חולדה בפנינו ויהא צריך בדיקה אחריו תניא כוותיה דרבא הרוצה לאכול חמץ אחר בדיקה כיצד יעשה מה שמשייר יניחנו בצנעה שלא תבוא חולדה ותיטול בפנינו ויהא צריך בדיקה אחריו רב מרי אמר גזירה [ד]שמא יניח עשר וימצא תשע: [ה]תשע ציבורין של מצה ואחד של חמץ ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן אי מצה שקל אי חמץ שקל היינו תשע חנויות פירש ואתא עכבר ושקל היינו סיפא [ו]דתנן [ז]תשע חנויות כולן מוכרין בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור ובנמצא הלך אחר הרוב [ח]שני ציבורין אחד של מצה ואחד של חמץ ולפניהם שני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק ואתו שני עכברים אחד שקל מצה ואחד שקל חמץ ולא ידעינן הי להאי עייל והי להאי עייל היינו שתי קופות [ט]דתנן [י]שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שני סאין אחד של חולין ואחד של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך תרומה נפלה אימור דאמרינן שאני אומר

בתרומה

ובא כהן והציץ. על שפת הבור: **לידע אם זכר אם נקבה.** וכהן קרוב או מבני הבית היה ושאלוהו שם להגיד לאמו מה טיבו ותכתין בין טומאת וטהרת זכר לימי טומאת וטהרת נקבה ולא נזכר[י] אותו כהן על אזהרת לנפש לא יטמא[ח] והציץ בו בבור והנפל לא ראה וטיהרוהו ממאהיל על המת: **שחולדה וברדלס מצויין שם.** ושם חור חולדה וברדלס פותח טפח הוא וגיררוהו לחורן ולא האהיל: **רוח הפילה.** שפיר מלא רוח ואם תמצא לומר נפל היה כלומר לכל אלה הוצרך שמא רוח הוא ולהגיד ואין כאן לא טומאת זכר ולא טומאת נקבה ואם תראה שהוא וולד צריכי לראות אם זכר אם נקבה: [ט]**ודאי גררוהו.** מוחזקין הן בכך ולא דמי למתניתין דקתני הא חזינא חיישינן דנהי דודאי אכלה לא אמר אבל גיררוהו לחור שלהן אמר: **ברדלס.** אלנמ"ס פוטוייש"י: **ומה שמשייר.** אחר בדיקה מאכילתו[י] יניחנו בצנעה: **בשלשה עשר.** רישא דקתני אין חוששין בבודק בשלשה עשר שמצוי פת הרבה לחולדה בתוך הבתים ואינה חוששת לשייר וסיפא בהדיא תנן בה בי"ד וכיון דלא חזיא החולדה פת הרבה בבתים כמות שהיא רגילה משיירא: **וכי חולדה נביאה היא.** לתת לב על כך ולראות את הנולד ויודעת שלא יאפו עוד היום: **ותיטול בפנינו.** והיכא דחזינן על כרחין חיישינן: **וימצא תשע.** דהכא ודאי איכא למיחש דהא מוכחא מילתא שנטלה פרוסה אחת: **תשע ציבורין כו'.** פיסקי הלכות הן: **ואתא עכבר ושקל.** ונכנס לבית בפנינו ולא ידעינן אי חמץ שקל וכיון דחזינא צריכין אנו לבדוק או דילמא מצה שקל: **היינו תשע חנויות.** דקיימא לן בהו לקמיה דכל קבוע שנטלו ממקום קבועו אין הולכין בו אחר הרוב אלא הרי הוא כמחצה על מחצה וספק איסורא לחומרא: **פירש.** פרוסה מאחת מן הציבורין לאח' מן הזויות ולא ידענא מהי מינייהו פירש ואתא עכבר ושקליה ונכנס לבית: **היינו סיפא.** דמתני'[כ] דתשע חנויות דהיכא דלא לקחו במקום קבועו הולכין בו אחר הרוב: **ולקח מאחת מהנה.** בתוך החנות ספקו אסור דכל קבוע כמחצה על מחצה נידון דנפקא לן מן וארב לו וקם עליו[ל] [מ](בפ' בתרא דיומא) (פד:) ובפ"ק דכתובות (טו.): **ובנמצא.** בשר הנמצא בקרקע בין החנויות הלך אחר הרוב דכל דפריש מרובא פריש דכיון דפריש אין כאן תורת קבוע: **שתי קופות.** דבר זה אנו יכולין ללמוד ממשנת שתי קופות דתלינן לקולא: **ולפניהן שני סאין.** של פירות: **ונפלו אלו לתוך אלו.** הסאין לתוך אלו הקופות וידוע לנו שהאחד נפל בזו והאחד בזו ואין ידוע אי זה בזו ואי זה בזו: **הרי אלו מותרין.** פירות של קופות[נ] החולין מותרין לזר כבתחלה אפי' אין בקופה כדי להעלות הסאה באחד ומאה שאנו אומרים חולין לתוך חולין נפלו אלמא תלינן לקולא היתר בהיתר ואיסור באיסור ואע"ג דליכא למימר איפכא הכא נמי לקולא תלינן ואמרינן החמץ נכנס לשאינו בדוק והמצה לבדוק:

בתרומה

ספק גררוהו ההיא שעתא. ואם תאמר האי בור היכא קאי אי ברשות הרבים אפי' בספיקא אחת טהור ואי ברשות היחיד אמאי משני שהטילה כמין נפל לבור והתנן (טהרות פ"ו מ"ד) כל ספיקות וספיקי דספיקות שאתה יכול להרבות ברשות היחיד טמא ויש לומר דגרירת חולדה וברדלס הוי ספק הרגיל כדפי' לעיל אומר ר"י דל"ל דרגלי הכהן היו ברשות הרבים דע"כ בחורייהו ליכא פותח טפח דאי איכא פותח טפח (מפני) מה מועלת גרירה והא פותח טפח מביא את הטומאה ואי רגליו ברשו' היחיד ניחוש שמא גררוהו נגד רגליו וטומאה בוקעת ועולה ועוד י"ל דרגלי כהן ברשות היחיד היו וגררוהו ואכלוהו הוי ספק הרגיל: **ולא** חיישינן לחולדה. הא לא פריך ניחוש לחולדה אפילו מבית לבית דא"כ אין לדבר סוף דאי אפשר שלא יבדוק אחד קודם חבירו ואיכא למיחש שמא הביאה חולדה מבית שאין בדוק לבדוק אלא ממקום למקום פריך דהיינו באותו הבית עצמו כלומר ולא חיישינן לחולדה באותו בית עצמו:

בשלשה עשר לא משיירא. פי' פעם שאינה משיירת ולהכי היכא דלא חזינן לא חיישינן כיון דאפי' גררה פעם שאין משיירת אבל היכא דחזינן חיישינן כיון דפעמים משיירת ובי"ד לעולם משיירת ואפי' לא חזינן חיישינן וגבי בשר אפילו חזינן לא חיישינן דלעולם לא משיירת וא"ש אביי כרבי זירא: **היינו** תשע חנויות. לפי מה שפי' הקונטרס לענין בדיקה לא נהירא לר"י דהיכי מייתי ראיה מתשע חנויות דהוי ספיקא דאורייתא' ואזלינן לחומרא והכא ספיקא דרבנן הוא כדאמרינן בסמוך מיהו י"ל דאיירי כגון שלא ביטל ועוד קשה דגבי תשע חנויות ליכא חזקת היתר אבל הכא איכא חזקת בדוק דהא בבדוק איירי דאי לאו הכי פשיטא דבעי בדיקה ונראה לר"י דלענין שהביא עכבר לבית ונמצא קבעי אי שרי לאכילה אי לאו ואם תאמר כי אתא עכבר ושקל מהני ציבורין אמאי חשיב ליה קבוע מאי שנא נמצא בפי עכבר מנמצא ביד נכרי דבפ' גיד הנשה (חולין צה. ושם) פריך לרב דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור מנמצא הלך אחר הרוב ומשני שנמצא ביד נכרי ואומר ר"י דהכא מיירי כשראינו שלקח מן הקבוע שנולד הספק במקום קביעות אבל אם לא ראינו הוה ליה כפירש ואזלינן בתר רובא והא דפריך בתערובות (זבחים דף עג:) גבי זבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אמאי ימותו כולם נכבשינהו ונייידינהו וניזיל כל דפריש מרובא פריש אע"פ שבכבר נולד הספק במקום קביעות שאני התם דלא הוי קבוע גמור שהאיסור מעורב בהיתר ואינו ניכר ומדרבנן אסרו בקבוע זה דמדאורייתא לא חשיב קבוע אלא כשהאיסור ידוע במקומו ולהכי נמי גזרינן התם טפי שמא יקח מן הקבוע מבנמצא כיון שאין האיסור ידוע: **היינו** שתי קופות. הך סוגיא דמדמה בדיקת חמץ לשתי קופות לא אתי כר"ל דמוקי בשילהי הערל (יבמות פב.) להך דשתי קופות כשרבו חולין על התרומה אלא כר' יוחנן דלא בעי התם רבייה דלדידיה א"ש דמדמי חמץ להביא וכולה שמעתא מיירי שהככר כל כך גדול דליכא למימר אכלתיה:

הלך

עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הי"א:

סו ב מיי' פ"ב מהלכות חמץ ומצה הלכה ו ופ"ג הלכה ב סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלד סעיף א וסי' תלט ס"ג:

סז ג מיי' שם פ"ג הל"י וסמג שם טוש"ע או"ח סי' תלט סעיף א:

סח ד מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות הל' יא [והל' יב] סמג לאוין קלא טור שו"ע יו"ד סי' קי סעיף ג:

סט ה מיי' פ"ג מהל' חמץ ומצה הל' יא סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלט סעיף ג:

ע ו מיי' פי"ג מהלכות תרומות הל' יד טוש"ע יו"ד סי' קיא סעיף א:

◆

רבינו חננאל

ובא כהן והציץ בו לידע מה הפילה, וטהרוהו חכמים מפני שחולדה וברדלס היו מצוין בבור. דאמרינן שמא גררוהו בחור שלהם ולא היה שם בעת שהציץ. ולא האהיל עליו. ופרקינן לא תימא שהטילה נפל, אלא אימא כמין נפל דהוה ספק וספק וכו'. ושמא גררה חולדה לא חיישינן, והתנן מה שמשייר יניחנו במקום מוצנע, מאי לאו דחיישינן כי האי גונא, וקתני שלא יהיה צריך בדיקה, מכלל שאם לא יניח במקום מוצנע צריך בדיקה. אמר רבא הכי תנן במתניתין יניחנו במקום מוצנע שמא תטול חולדה ככר של פת בפנינו ויהא צריך בדיקה אחריו. תניא כותיה וכן הלכה. תשע צבורין של מצה ואחד של חמץ, ושקל עכבר חד מינייהו, היינו תשע חנויות, דתניא תשע חנויות כלן מוכרות בשר שחוטה, ואחת מוכרת בשר נבלה, ולקח ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור. פירוש, כלומר אם נפל ככר אחד מהן, ונטלו עכבר והכניסו לבית, היינו סיפא ובנמצא הלך אחר הרוב, פירוש נפל מן האדם חתיכה של בשר ונמצאת בשוק הולכין אחר הרוב, הלכך אם הרוב מצה הן, הבית אינו צריך בדיקה. ואם הרוב חמץ צריך בדיקה. וכן סוגיא דהדין שמעתא כולה. [והיינו] הא דתנינן שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שני סאין אחד חולין [ואחד תרומה ונפלו אלו לתוך אלו ו]אלו לתוך אלו מותרין, שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו כו'. כך בכאן העכבר שנטל המצה הוא שנכנס בבית הבדוק, ואינו צריך בדיקה אחרת. ואמרינן אימור דאמרינן שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו בדרבנן כו'. אוקימנא להא בהדיא בפ' ואלו עוברין בפסח בתרומה בזמן הזה שהיא מדרבנן.

מסורת הש"ס

א) ס"א ל"ג, ב) [לקמן י:], ג) [תענית כ"ג], ד) כתובות טו. חולין לה. נדה יח., ה) [נ"ל דתניא והא דלא מייתי משנה דתרומות פ"ז מ"ה עי' פי' ר"ש שם יכן בתוס' יבמות פב. ד"ה שתי], ו) לקמן מד. יבמו' פב. נזיר לו: תוספתא דתרומות פ"ו הט"ו, ז) נ"ל מהר, ח) [ויקרא כא], ט) [נ"ל אחר ד"ה ברדלס], י) [נ"ל לאכילתו], כ) [דבריית' כל"ן], ל) [דברים יט], מ) [בפ"ע דסנהד' עע. כל"ן], נ) [קופות רש"ש].

◆

לעזי רש"י

אלנמ"ס פוטווייש"י [פוטוי"ש]. חולדה (אלנמ"ס היא מלה ערבית).

◆

מוסף רש"י

ובא כהן והציץ בו. כהן חכם היה ומורה הוראות ומתכוין להורות לה ימי טומאה וטהרה (נדה מו: ובעירו' עיין חב.) לאו נמי שגורה אצלו בבית וגונעת בתרומתו ורוצה להזהר ממנה כל ימי טומאתה, ויש אומרים לידע אימתי יהא זמן הבאת קרבנה אם יארע במשמרתו אם לאו, ולא סבירא לי, דבבבל (תוס) [ועוד] שולה אחת לעולה משמרה לא עייל האי כהן נפשיה להכי, ועוד שהרי היא יכולה לאחר קרבנה כל זמן שתרצה, וגם לשון ראשון אינו נראה, לאו חכם היה כלום הוא בא להאהיל ולעבור על לאו דטומאת מת, אלא כהן עם הארץ היה או קטן, ושכרתו אשה להציץ ולראות (נדה שם). **ברדלס.** בלשון ארמי אפא (ע"ז מב.). **מצויין שם.** וכבר אכלוהו או גררוהו לחור שלהן ולא איהל כהן זה על המת (שם). **כמין נפל.** וספק ספיקא היא, דשמא לא נפל היה, אלא שפיר מלא רוח (שם). **ולקח מאחת מהן.** במקום קביעות (כתובות טו.). **ספיקו אסור.** דנפקא לן מקראי בפרק בתרא דיומא (פד:) ובפ"ק דכתובות (טו:) כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, וזה מן הקבוע לקח (חולין צה.) וכיון שלקחו ממקום הקביעות מחזקינן לה כמחצה על מחצה (נדה יח.). **ובנמצא.** בשר הנמצא בשוק ולא ידעינן מאיזה פירש (כתובות טו.) נמצא בקרקע דהוה ליה מופרש מהן ולא לקחו ממקום הקביעות (נדה יח.) דנייל (חולין צה.). **הלך אחר הרוב.** דהשתא לאו קבוע הוא (שם) הואיל והבא לפנינו לא במקום קביעות לקחו וכבר פירשה על ידי אחר, וכל דפריש מרובא פריש (כתובות טו.) ומותר (נדה יח.). **שתי קופות.** גדולות ובתוכן דגן (לקמן מד.).